
DR. BOJANA ROGELJ ŠKAFAR
Prejemnica Murkovega priznanja za razstavo
Maksim Gaspari: Ustvarjene podobe naroda

V Slovenskem etnografskem muzeju smo 24. oktobra 2024 odprli razstavo *Maksim Gaspari: Ustvarjene podobe naroda*, ki jo je pripravila muzejska svétnica in kustosinja za ljudsko likovno umetnost in slikovne vire dr. Bojana Rogelj Škafar. Ob razstavi, ki je bila na ogled do 2. novembra 2025, je pripravila še katalog z naslovom *Maksim Gaspari: Ustvarjene podobe naroda* (2025), izveden pa je bil tudi obsežen spremljevalni program.

S to razstavo je dr. Bojana Rogelj Škafar nadgradila svoja prejšnja raziskovalna prizadevanja in odprla nova vprašanja. S predhodno občasno razstavo *Ljudska umetnost med domom in svetom: Zbirki SEM in ljudske umetnosti NSK skupine IRWIN* (2021) je soočala zbirke slovenske ljudske umetnosti z deli globalne ljudske umetnosti NSK (Neue Slowenische Kunst), ki jo ustvarjajo državljani države NSK v času. Z razstavo *Maksim Gaspari: Ustvarjene podobe naroda* pa je skozi pretežno slikarski opus Maksima Gasparija (1883–1980) razkrivala, kako je slikar, restavrator in interpret slovenske etnografske dediščine ustvarjal simbolne likovne identitete naroda. Osvetlila je, kako je s pomočjo tipizacije izbranih sestavin načina življenja kmetstva iz pretežno 19. stoletja konstruiral simbolno podobo slovenskega naroda v 20. stoletju. Razstava zaokrožuje avtoričine večletne razmisleke o razmerju med predmeti, podobami in narodno/nacionalno identiteto oziroma razmisleke o procesih, v katerih nastajajo podobe naroda, ki se opirajo na etnografsko dediščino.

Izjemen odziv medijev in množičen obisk razstave sta jasen dokaz, kako pomembno delo je opravila dr. Bojana Rogelj Škafar. S predstavitvijo svojega obsežnega raziskovanja na muzejski razstavi je širši javnosti približala opus in pomen Maksima Gasparija, osvetlila pa je tudi proces konstruiranja narodne/nacionalne identitete, ki na podlagi izbora in interpretacije elementov iz preteklosti utrjuje sedanost in vzpostavlja okvire za prihodnost. Prispevek razstave k muzeologiji in etnološki vedi je prepoznala tudi komisija za podeljevanje Murkovih nagrad, priznanj in listin, ki ji je zanj podelila Murkovo priznanje.

Kolektiv Slovenskega etnografskega muzeja kolegici iskreno čestita za prejeto priznanje.

Bojana Rogelj Škafar in direktor Blaž Verbič, Kranj, 2025 (foto Maja Kostrić Grubišić)

K predlogu za podelitev Murkovega priznanja dr. Bojani Rogelj Škafar za razstavo *Maksim Gaspari: Ustvarjene podobe naroda* je svoje misli prispeval tudi zaslužni profesor dr. Janez Bogataj.

Iz strokovne utemeljitve

Razstava *Maksim Gaspari: Ustvarjene podobe naroda* muzejske svétnice doktorice Bojane Rogelj Škafar posebej izpostavlja Gasparijevo t. i. narodno motiviko, ki je imela in ima ustrezen odmev, sprejemljivost in komercialno vrednost tudi v sodobni družbi. Prvič je celovito analizirano in predstavljeno njegovo celotno slikarsko in restavratorsko delo v Etnografskem muzeju med letoma 1929 in 1948. Gaspari v muzeju ni le spoznaval, risal in restavriral predmetov, temveč je z njimi začel ustvarjati slikovne, likovne zgodbe. Tako so mu bile npr. Goldensteinove akvarelirane grafike z motivi lokalnega ali regionalnega oblačilnega videza prebivalcev dela Slovenije izhodišče za slikarska dela in njihovo reproduciranje na razglednicah. V času Gasparijevega delovanja takega načina oblačenja skoraj ni bilo več ali pa se je že močno spremenilo. Gaspari je z uporabo starejših virov oblačilnim videzom dal podobo preoblek ali uniform, ki so postopoma dobivale značilnosti narodnega pripadnostnega kostuma. Pri tem je upodabljal le del slovenskega prebivalstva, pretežno iz alpskega sveta. Usmeril se je v prikazovanje življenja kmečkega

prebivalstva, ki je bilo večinska družbena skupina. Dela predstavljajo časovno ohlapnejše šege in navade, gospodarske dejavnosti s poudarkom na čebelarstvu in druga področja vsakodnevnega življenja, postavljena v značilno tipizirano pokrajinsko kuliso ali prostore kmečkih domov, v katerih si ob večerih svetijo s svečami in trskami.

356

Avtorica razstave vrednoti in analizira motivni svet, s katerim je Gaspari poskušal ustvarjati tipizirano podobo naroda. Priljubljenost Gasparijevih del ne preseneča, saj nagovarjajo različne družbene skupine in posameznike s široko motivno paleto, s poudarkom v zagledanost in idealizirane, stereotipne prikaze nekega preteklega kmečkega življenja. Razstava v Slovenskem etnografskem muzeju pa je veliko več kot le galerijski prikaz Gasparijevih del, saj odpira in pojasnjuje številna, vedno aktualna vprašanja o razmerjih med posameznikom in družbo ter njihovo spreminjanje glede na prostore, čase in družbene skupine. Gasparijeva dela so ustvarjene podobe naroda, vendar kot rekonstrukcije, konstrukcije in v nekaterih primerih kot izumljene tradicije vsakdanjikov in praznikov pred sredino 19. stoletja. Med temeljnimi pomeni razstave je določitev bistva Gasparijevega slikarstva in njegova pretežno viroslovna vloga v razvoju etnološke vede. Avtorica razstave je predstavila posamezna področja etnološke sistematike, v katera lahko vsebinsko razvrščamo Gasparijeva dela. Celotna razstava je odličen primer analitičnega strokovnega ovrednotenja, kakršnega smo čakali sto let. Temeljni pomen razstave pa je veliko širši in posega na predmetno področje etnološke vede, saj pokaže, da je lahko tudi likovna ustvarjalnost posameznika ali skupine predmet etnološkega (in kulturnoantropološkega) raziskovanja in ne le področje pogledov drugih strok.

Zato podpiram nominacijo avtorice dr. Bojane Rogelj Škafar za podelitev Murkovega priznanja na področju etnološke muzeologije za razstavni projekt *Maksim Gaspari: Ustvarjene podobe naroda*.

Janez Bogataj